A terepbejárást és a herpetofauna tanulmányozását 1958-ban kezdtem, eleinte csupán alkalmilag. 1982. és 1994. között azonban a kutatómunka már rendszeressé vált, amelynek eredményeit az irodalmi adatokkal is kiegészítve állítottam össze jelen dolgozatomat. A rendelkezésre álló forrásmunkákról azonban meg kell állapítani, hogy jó néhányuk csupán egy-két fajról tesz röviden említést, s nem egy közülük egy adott területrészt, annak élővilágát népszerűsítő cikk, vagy általános jellegű és kevés benne a konkrét adat, sőt egymástól veszik át azt. A magyar birodalom állatvilága című könyv idézése ma már csupán kuriózum értékű (az alpesi gőte és a kockás sikló Sátoraljaújhely melletti előfordulása).

Anyagomat nem tekintem lezártnak. Sok még a megoldandó feladat, kiváltképpen a fajok mennyiségi viszonyainak tekintetében, ám alapvetésül, kiindulásul az itt közreadott munka is remélhetőleg segítséget nyújt a témával foglalkozni kívánóknak.

AMPHIBIA

SZALAMANDRAFÉLÉK - SALAMANDRIDAE

Foltos szalamandra (Salamandra salamandra). A Központi-Zemplén hegységben és alacsonyabb szintű völgyeiben egyenletesen elterjedt, jellegzetes erdei faj. Nem gyakori sehol.

Alpesi gőte (Triturus alpestris). Lásd az előző fajnál írottakat! Amannál gyakoribb. Az utóbbi aszályos évek csapadékhiánya miatt élőhelyei (útárkok, keréknyomok) vészesen fogynak. A legjelentősebbekben a vizet rendszeresen pótolni kellene!

Tarajos gőte (Triturus cristatus). Petrovics Z. (in. verb.) sokfelé - az előző fajjal együtt - előforduló állatnak tartja. Magam egyetlen helyen (Szokolya-tó) észleltem néhányat.

Pettyes gőte (Triturus vulgaris). Széphalomnál (Hegyközi-dombság) találtam kevés példányt. Ez az élőhely az utóbbi években kiszáradt.

KORONGNYELVŰ BÉKÁK - DISCOGLOSSIDAE

Vöröshasú unka (Bombina bombina). Az előző fajnál leírt kubikban volt néhány ebből a fajból is.

Sárgahasú unka (Bombina variegata).A Tokaj - Zempléni-hegyvidék leggyakoribb kétéltűje, nem csak a hegyekben, de a dombság egyes részein is. Állományai nem nagyok sehol sem. A legkisebb csapadékvíz pocsolyákban, keréknyomokban is megtelepedik és szaporodik (mikroklíma!). Hibrid (?) példányok több ponton mutatkoztak, szigetszerűen és nagy távolságra az előző faj elterjedésétől.

ÁSÓBÉKAFÉLÉK - PELOBATIDAE

Barna ásóbéka (Pelobates fuscus). Széphalomnál kubikban találtam szaporodáskor. RAKONCZAY (1989.) a Tokaji-hegyről említi.

VARANGYFÉLÉK - BUFONIDAE

Barna varangy (Bufo bufo). Hegyekben és dombvidékeken egyenletes eloszlásban él az erdőkben. Csak kis populációi vannak.

Zöld varangy (Bufo viridis). A vidéken eddig csak a hegyekben (!) észleltem, egyenletes eloszlásban. Lakott területeken és patakok kiöntéseiben, nem gyakori.

LEVELIBÉKA-FÉLÉK - HYLIDAE

Zöld levelibéka (Hyla arborea). Két helyen, dombvidéken (Pálháza, Sátoraljaújhely) figyeltem meg.

VALÓDIBÉKA-FÉLÉK - RANIDAE

Erdei béka (Rana dalmatina). Domb- és hegyvidéki erdőkben, egyenletes eloszlásban találtam. Sehol sem gyakori.

Gyepi béka (Rana temporaria). Előző fajhoz hasonló elterjedésű, gyakori, jellegzetes faj. Kevésbé kötődik a zárt erdőkhöz. Olykor vizeken kívül, így bányatáró laza, nyirkos alzatában is telel (ENDES, 1994.).

Kecskebéka (Rana *klepton* esculenta).A széphalmi kubikban találtam néhány példányát. Az egyik "szülő", a tavi béka (Rana ridibunda) legközelebb a sátoraljaújhelyi tavakban fordul elő.

Kis vizibéka (Rana lessonae). A Tolcsva-patakban és Nagybózsvánál, szintén a patakban mutatkozott kevés.

REPTILIA

NYAKÖRVES GYIKFÉLÉK - LACERTIDAE

Fürge gyík (Lacerta agilis). Hegy- és dombvidéken, nyílt, rövidfüvű helyeken, egyenletes eloszlásban fordul elő. Nem gyakori. A vöröshátú színváltozatát Kőkapunál észleltem.

Fali gyík (Lacerta muralis). Petrovics Z. (in verb.) szerint gyakori. Magam kevés helyen, sziklakibúvásokon láttam.

Homoki gyík (Lacerta taurica). A Tokaji-hegyről RAKONCZAY (1989.) említi mint ritkaságot.

Zöld gyík (Lacerta viridis). Domb- és hegyvidéken, tisztásokon és réteken egyaránt megfigyelhető. Nem gyakori.

Elevenszülő gyík (Lacerta vivipara). Nedves völgyek ritka faja (GYULAI, 1984.). Petrovics Z. (in verb.) Rostallótól délre találta.

KIGYÓALAKÚ GYIKFÉLÉK - ANGUIDAE

Törékenygyík (Anguis fragilis). Minden szinten előkerül, egyenletes eloszlásban. A zárt erdőket kerüli.

VALÓDI SIKLÓFÉLÉK - COLUBRIDAE

Erdei sikló (Elaphe longissima). Lásd előző fajnál írottakat! Zárt erdőkben amannál gyakoribb.

Rézsikló (Coronella austriaca). Mátyás király-kútjánál láttam. RAKONCZAI (1989.) a Tokaji-hegyről jelzi.

Vizisikló (Natrix natrix). A szóban forgó vidéken a dombságban jóval gyakoribb; a hegyekben Kőkapunál találkoztam vele, a Tokaji-hegyről említi RAKONCZAI (1989.). Nem ragaszkodik a nyílt vizekhez. Ősszel és tavasszal rendszeres vonulása figyelhető meg vízből szárazra, illetve visszafelé.

Kockás sikló (Natrix tessellata). Pálházánál figyeltem meg, a Bózsva-patakban. Fiatal példány volt, tehát szaporodik is a vidéken.

VIPERAFÉLÉK - VIPERIDAE

Keresztes vipera (Vipera berus). Meglepően sok helyről vannak előfordulási adatai, domb- és hegyvidékről egyaránt. Mindenütt csak kis állományok élnek. Lokalitások: Hollóháza, Füzér, Füzérradvány, Istvánkút. Irodalmi adatok: Mlaka-rét (VIRÁGH-TASS, 1987.), Gönctől délre (Petrovics Z. in verb.), Patócs-hegy (GARAMI, 1993.), Tokaji-hegy (RAKONCZAY, 1989.). A nyitabb területeket részesíti előnyben.

IRODALOM

CSERI, R. 1985. A Bodrogzug "vadonában". Búvár, XI., 12: 554-557.

DELY, O. 1972. Adatok a Kárpát-medencei törékeny gyík (Anguis fragilis L.) rendszertanához és elterjedéséhez. Vertebr. Hung., XIII.: 39-79.

ENDES, M. 1990. Alpesi gőte (Triturus alpestris) állományok felmérése. Jelentés a Bükki Nemzeti Park részére. Kézirat.

ENDES, M. 1991/a. Adatok a Zempléni-hegység és környékének halfaunájához. Calandrella, V/1.: 32-34.

ENDES, M. 1991/b. A Tokaj - Zempléni-hegyvidék emlősfaunájáról. Calandrella, V/2.: 40-55.

ENDES, M. 1992. A gyepi béka (Rana temporaria L.) magyarországi elterjedéséről és ennek okairól. Calandrella, VI/2.: 49-52.

ENDES, M. 1994. Egy zempléni "barlang" élővilágáról és védelméről. I. Kelet-magyarországi Vad- és Halgazdálkodási-, Természetvédelmi Konferencia. Előadások és poszterek összefoglalója, Debrecen: 254-256.

GARAMI, L. 1993. Védett természeti értékeink. Medicina, Budapest, pp 272

GYULAI, I. 1984. Védett természeti értékek Borsod-Abauj-Zemplén megyében. OKTH etc., Miskolc, pp 141

MAROSI, S., SOMOGYI, S. (szerk.) 1990. Magyarország kistájainak katasztere II. MTA Földrajztud. Kut. Int., Budapest, pp 554

MÉHELY, L. 1895. Reptilia et Amphibia. In: Paszlabszky, J. (szerk.) 1918. A magyar birodalom állatvilága I. Vertebrata, Kir. Magy. Természettud. Társas., Budapest, pp 12 (224)

RAKONCZAY, Z. (szerk.) 1989. Ipolytarnóctól Fűzérradványig. Mezőgazdasági, Budapest, pp 320

VARGA, Z. 1984. Zempléni Tájvédelmi Körzet Állatvilága (szerk. Szeremley Sz.). Miskolc, OKTH,: 34-42.

VIRÁGH, I., TASS, Gy. 1987. Viperák a Zempléni hegyekben. Borsodi Orvosi Szemle, 3. 2: 209-225.

SÁNDOR ISTVÁN, DUDÁS MIKLÓS

Parlagi sas (Aquila heliaca) előfordulások Hajdú-Bihar megyében

A parlagi sas előfordulások szempontjából Hajdú-Bihar megye elsődlegesen kiemelt tájegysége a Hortobágy, ezen belül is a nemzeti park néhány nagyobb kiterjedésű löszpusztagyepe, ahol jelentős ürge populációk élnek. Ezek a következők: Darassa, Bagota, Kisszeg, Szandalik, Magdolna, Angyalháza, Ágota-puszta. További, bizonyításra váró információink vannak még a Hortobágytól északabbra: Polgár-Görbeháza-Hajdúnánás településhatárok által bezárt területekről, valamint egészen délen, a Bihari részeken, a Békés-megyével határos térségben, (Bihardancsháza, Biharnagybajom, Földes) parlagi sas előfordulásokról. Az éves megfigyelési adatok egészen 1989-ig szórvány jellegűek voltak, főleg a késő nyári (augusztus) és kora őszi (szeptember) hónapokban. Az utolsó három évben viszont ugrásszerűen megnövekedett gyakoriságuk. Ez azt jelenti, hogy míg a fentebb jelzett nemzeti parki területeken (itt is elsősorban az északi pusztákon) éves átlagban 1-2 példány jelent meg, addig 1990-ben már 8 példány, 1991-ben 9 példány, 1992-ben 11 példány fordult elő rendszeresen (főleg fiatal 1-2 éves, néhány immaturus és akadt egy-két adult egyed is). Az utolsó három évben már június közepétől szeptember végéig, október közepéig a mindenkori időjárás függvényében tartózkodtak a pusztákon. A többi pusztarészeken: Magdolna 2-3 példány (Tarr János). Angyalháza 2 példány, Ágota-puszta 1-2 példány (Dr. Kovács Gábor) előfordulás a korábbi évek átlagában nem változott.